Dokumentacja Geograficzna
2008, 36, 75-80

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA W DZIEDZINIE OCHRONY ŚRODOWISKA NA PRZYRODNICZO CENNYCH OBSZARACH POGRANICZA POLSKO-ROSYJSKIEGO

RENATA ANISIEWICZ

Instytut Geografii, Uniwersytet Gdański
al. Marszałka Piłsudskiego 46, 81-378 Gdynia
geora@univ.gda.pl

Zarys treści. Położone peryferyjnie pogranicze polsko-rosyjskie, dzięki niewielkiej aktywności gospodarczej i mniejszemu zaludnieniu zachowało cenne walory naturalne. Najcenniejsze obszary przecięte granicą-Zalew Wiślany i Puszcza Romincka - są postulowane jako Transgraniczne Obszary Chronione. Współpraca w dziedzinie ochrony środowiska z Obwodem Kaliningradzkim obejmuje głównie edukację ekologiczną i wymianę doświadczeń samorządowców. Mniej wykonano projektów inwestycji i opracowano koncepcji nowych działań. Współpracy w tej dziedzinie sprzyja finansowanie przedsięwzięć z Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: współpraca transgraniczna, ochrona środowiska, Obwód Kaliningradzki

Wstęp

Wśród cennych przyrodniczo obszarów Polski istotne miejsce zajmuje pogranicze polsko-rosyjskie, obejmujące terytorium województwa warmińsko-mazurskiego oraz północno-wschodnie krańce województwa pomorskiego. Położone peryferyjnie w stosunku do pozostałej części kraju, pozbawione większego przemysłu, słabo zaludnione, zachowało wiele nienaruszonych walorów naturalnych, z których część jest przedzielona granicą państwową z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Transgraniczne Obszary Chronione na pograniczu z Obwodem Kaliningradzkim

Najcenniejsze transgraniczne kompleksy przyrodniczo-krajobrazowe pogranicza polsko-rosyjskiego - Zalew Wiślany i Puszcza Romincka - zostały ujęte w opracowanej w latach 1993-1997 przez Instytut Ochrony

Środowiska w Warszawie koncepcji Transgranicznych Obszarów Chronionych - TOCh (Rąkowski, 2000). TOCh stanowią jedną z postulowanych, dotychczas nie obowiązujących form ochrony środowiska na terenach przeciętych granicą państwa.

TOCh Zalew Wiślany, obejmujący według założeń Mierzeję Wiślaną w części polskiej i rosyjskiej oraz wody zalewu (bez krańców północnych) wraz z pobrzeżem, administracyjnie należy do województw pomorskiego i warmińsko-mazurskiego w Polsce (68% powierzchni TOCh) i do rejonów bałtyjskiego, guriewskiego i bagrationowskiego w obwodzie kaliningradzkim (32%). W polskiej części znajdują się: 2 parki krajobrazowe (Mierzeja Wiślana i Wysoczyzny Elbląskiej), 8 rezerwatów przyrody (w tym 4 na terenie parków krajobrazowych), 4 obszary chronionego krajobrazu (w całości lub częściowo) i kilkadziesiąt pomników przyrody, natomiast w części rosyjskiej - rezerwat zoologiczny „Wislinska Kosa", 2 inne rezerwaty na wschodnim brzegu zalewu i 5 pomników przyrody.

Puszcza Romincka oraz częściowo Pojezierza: Wschodniosuwalskie i Zachodniosuwalskie znajdują się w projektowanym Suwalsko-Wisztynieckim TOCh. Obszar ten obejmuje pogranicze Polski (powiaty: gołdapski w województwie warmińsko-mazurskim i suwalski w podlaskim, zajmujące 62% powierzchni TOCh), Obwodu Kaliningradzkiego FR (rejon niestierowski - 29%) i Litwy (okręg Mariampol - 9%). Ochroną prawną objęta jest cała rosyjska i litewska część TOCh. W części polskiej znajdują się 2 parki krajobrazowe (Puszczy Rominckiej i Suwalski) z 8 rezerwatami oraz kilka użytków ekologicznych.

Przepisy prawne regulujące tworzenie i zagospodarowanie TOCh nie zostały dotychczas niestety sprecyzowane. Mimo to prowadzone są (np. przez Zarząd Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej) wstępne, wspólne ze stroną rosyjską, skoordynowane działania w tym kierunku.

Edukacja i wymiana doświadczeń w zakresie ochrony środowiska

Konieczność zachowania cennych wartości środowiska naturalnego na pozostałych obszarach pogranicza polsko-rosyjskiego zajmuje istotne miejsce w licznych dokumentach samorządowych (strategie rozwoju województw, powiatów, gmin). Jest również jednym z priorytetów porozumień o współpracy transgranicznej, zawieranych na poziomie władz rządowych, samorządowych (województw, powiatów, gmin), związków gmin (euroregionów) oraz części instytucji samorządowych lub pozarządowych z województwa warmińsko-mazurskiego, pomorskiego i Obwodu Kaliningradzkiego FR.

Mimo priorytetowego traktowania omawianej dziedziny, w większości umów dwustronnych liczba wspólnych polsko-rosyjskich przedsięwzięć proekologicznych jest relatywnie niewielka, zwłaszcza na tle współpracy kulturalnej, oświatowej i sportowej (Palmowski, 2007).

Współdziałanie w ramach ochrony środowiska obejmuje przede wszystkim edukację ekologiczną i wymianę doświadczeń samorządowców i osób zatrudnionych w wyżej wspomnianych instytucjach. W mniejszym zakresie dotyczy opracowywania wspólnych projektów inwestycji i nowych koncepcji działań. Czynnikiem istotnie motywującym do podejmowania kooperacji w dziedzinie ochrony środowiska jest możliwość uzyskania dofinansowania projektów z funduszy Unii Europejskiej, np. programu PHARE CBC Polska-Region Morza Bałtyckiego, Funduszu Małych Projektów Infrastrukturalnych na Granicy Wschodniej (SIPF)[1] lub Programu Sąsiedztwa Litwa-Polska-Obwód Kaliningradzki INTERREG IIIA/TACIS CBC.

Edukacja ekologiczna prowadzona jest głównie wśród młodzieży na wszystkich poziomach nauczania. Obejmuje ona udział we wspólnych polsko-rosyjskich projektach, mających na celu wykonanie prac służących zachowaniu walorów środowiska. W praktyce sprowadza się do uczestnictwa młodych ludzi w obozach naukowych, warsztatach ekologicznych, a także w akcjach proekologicznych.

Przykładem edukacji ekologicznej jest projekt „Międzynarodowe inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju", zrealizowany w latach 2005-2006 przez powiat ełcki we współpracy z miastem Oziersk w Obwodzie Kaliningradzkim. Stanowił on kontynuację badań walorów i zasobów środowiska przyrodniczego powiatu ełckiego, prowadzonych w latach 2003-2004 przez polskich i rosyjskich studentów, pod opieką naukowców z uniwersytetów: w Białymstoku, Gdańskiego, Warmińsko-Mazurskiego, Kaliningradzkiego, a także szkół wyższych: Finansów i Zarządzania w Białymstoku oraz Gospodarki w Bydgoszczy. Celem przedsięwzięcia było promowanie wśród mieszkańców lokalnych wartości przyrodniczych i kulturowych oraz zasad zrówno-

[1] Fundusz Małych Projektów Infrastrukturalnych na Granicy Wschodniej został utworzony w 2002 r. jako komponent Narodowego Programu dla Polski PHARE. W latach 2004-2006 zrealizowano 2 edycje tego funduszu, finansowane ze środków PHARE, w ramach alokacji rocznych 2002 i 2003.

ważonego rozwoju, w celu zachowania walorów przyrodniczych regionu jako potencjału rozwojowego transgranicznego ruchu turystycznego.

Z kolei studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu i Kaliningradzkiego Państwowego Uniwersytetu Technicznego uczestniczyli w 2007 r. w realizacji projektu pt. „Walory przyrodniczo-krajobrazowe Mierzei Wiślanej (Wislinskaja Kosa) w regionie Morza Bałtyckiego". W ramach tego przedsięwzięcia badali oni stan ekosystemu obszarów wydmowych Mierzei Wiślanej w kontekście wzrostu ruchu turystycznego.

Przykładem współpracy uczniów młodszych klas jest projekt „Pomóżmy naturze", wykonany w 2003 r. przez młodzież z Zespołu Szkolnego w Waplewie (gmina Olsztynek) wraz z przedstawicielami rejonu poleskiego.

Wymienione działania zostały dofinansowane z Funduszu Małych Projektów PHARE pod patronatem euroregionów Niemen (pierwszy projekt) i Bałtyk (drugi i trzeci projekt).

Euroregion Bałtyk był także organizatorem międzynarodowych obozów ekologicznych („zielonych szkół"), odbywających się od kilku lat w Piaskach na Mierzei Wiślanej. W zajęciach prowadzonych w języku angielskim uczestniczyli młodzi ludzie pochodzący z całego obszaru euroregionu, w tym z Obwodu Kaliningradzkiego.

Dużą aktywnością w kształtowaniu postaw proekologicznych wśród młodzieży polskiej i rosyjskiej wykazują się organizacje pozarządowe, a szczególnie Wspólnota Kulturowa „Borussia" z Olsztyna. Organizowała ona międzynarodowe obozy ekologiczne dla młodych ludzi z Polski, Niemiec i obwodu kaliningradzkiego FR. Przykładowo, w 2002 r. odbyły się dwa takie obozy. Ich uczestnicy inwentaryzowali i monitorowali stan jezior, badali nietoperze oraz przygotowywali ścieżki dydaktyczne na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich, a także wykonywali prace na rzecz Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej. Przedsięwzięcia te sfinansowano ze środków Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (*Polsko-rosyjska* 2004).

Ważne znaczenie edukacyjne mają również organizowane przez powiat kętrzyński i rejon prawdiński Międzynarodowe Akcje Ekologiczne „Dni Ziemi" i Festiwale Ekologiczne. Imprezy odbywające się od kilku lat w obu zaprzyjaźnionych jednostkach administracyjnych są okazją do wspólnego sadzenia drzew, sprzątania miejscowości, zwiedzania gospodarstw agroturystycznych oraz udziału w innych przedsięwzięciach promujących zachowania proekologiczne, zwłaszcza wśród młodzieży.

Istotnym elementem kooperacji w dziedzinie ochrony środowiska jest wymiana doświadczeń dotyczących funkcjonowania związanej z nią infrastruktury (np. oczyszczalnie ścieków, systemy kanalizacyjne, składowiska odpadów), uwarunkowań i form ochrony przyrody, możliwości wykorzystania potencjału środowiska przyrodniczego w rozwoju turystyki. Polskie doświadczenia w dziedzinie poprawy stanu środowiska w kontekście dużych jego zagrożeń po stronie rosyjskiej i nierzadko braku jakichkolwiek działań im zapobiegających (np. brak oczyszczalni ścieków w obwodzie), szczególnie uzasadniają tę formę współpracy.

Wymiana doświadczeń ma miejsce zazwyczaj przy okazji ogólnych wizyt partnerów zagranicznych. Jednak coraz częściej odnotowuje się także wizyty specjalistów zainteresowanych konkretną problematyką (np. gmina Olecko gościła Rosjan specjalizujących się w ochronie i zachowaniu bioróżnorodności naturalnych zbiorników wodnych, a przedstawiciele spółek komunalnych w Kętrzynie wizytowali analogiczne instytucje w rejonie prawdińskim). Wykonywane są również tzw. projekty miękkie, w których uczestniczą przede wszystkim jednostki naukowo-badawcze z obu stron granicy polsko-rosyjskiej.

Ochrona środowiska Zalewu Wiślanego

Ważne miejsce w tej grupie działań zajmuje współpraca w zakresie ochrony, wymienionego wcześniej, szczególnie cennego przyrodniczo ekosystemu Zalewu Wiślanego. Jest to niewielki akwen morski, którego wody z uwagi na morfometrię zbiornika, charakter dopływających rzek i wykorzystanie gospodarcze zlewiska są bardzo wrażliwe na wpływy antropogeniczne (Rybicka, 2004). Stan ekologiczny Zalewu Wiślanego pozostaje niezadowalający, głównie ze względu na ładunki zanieczyszczeń doprowadzane do niego po stronie rosyjskiej. W kaliningradzkiej części zlewiska zalewu znajduje się 5 wskazanych przez Komisję Helsińską (HELCOM) „gorących punktów" (hot spots), czyli źródeł zanieczyszczeń o szczególnie dużym zagrożeniu dla środowiska morskiego Bałtyku (www.helcom.fi).

Konieczność wspólnych działań w zakresie ochrony Zalewu Wiślanego wynika także z unikatowości jego ekosystemu, potwierdzonej ustanowieniem przez Komisję Helsińską na tym terenie dwóch Bałtyckich Obszarów Chronionych (BSPAs). Obejmują one obecnie w części polskiej Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana oraz w części rosyjskiej Park Krajobrazowy „Wislinska Kosa".

Dotychczasowe wspólne polsko-rosyjskie przedsięwzięcia dotyczące obszaru Zalewu Wiślanego związane były głównie z uczestnictwem przedstawicieli obu stron, reprezentujących różne instytucje naukowe, planistyczne i zarządzające w opracowywaniu dokumentów programowych dalszego działania.

W latach 1994-1999 z inicjatywy HELCOM PITF MLW został opracowany przez Lokalną Grupę Zadaniową, we współpracy ze stroną rosyjską, Plan Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi Zalewu Wiślanego *(Program Rewitalizacji*2006). W jego ostatecznej wersji przyjęto m.in. dokończenie budowy systemów kanalizacyjnych i sprawnych oczyszczalni ścieków w miastach, inwestycje niezbędne do wdrożenia zintegrowanej gospodarki odpadami, sanitację wybranych wsi. Plan ten nie został nigdy wdrożony w sposób kompleksowy. Dał jednak asumpt do opracowania Strategii Rozwoju Obszaru Gmin Nadzalewowych do 2015 r.

Polska strona (reprezentowana przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku) i rosyjska wraz z Finami, Estończykami, Niemcami, Szwedami i Duńczykami, uczestniczyły w latach 1999-2001 w projekcie BERNET - Baltic Eutrophication Regional Network (Regionalna Sieć Eutrofizacji Bałtyku). Projekt, finansowany z funduszu PHARE, stanowił wkład w redukcję zjawiska eutrofizacji Bałtyku i wsparcie dążeń Konwencji Helsińskiej. Jego celem była analiza regionalnych problemów eutrofizacji w regionie Morza Bałtyckiego, poprawa społecznej świadomości tych problemów, wskazanie na międzynarodowy aspekt poszukiwania ich wspólnych rozwiązań, ocena i usprawnienie obecnych strategii zarządzania oraz ustalenie wytycznych w zakresie ochrony środowiska w zlewisku zalewu *(www.rzgw.pl).* W następstwie realizacji projektu powołano Forum Wodne Zalewu Wiślanego, umożliwiające społeczeństwu udział w tworzeniu planów gospodarki wodnej w jego zlewisku. Zwiększenie efektywności działań forum wymaga jednak znacznego ożywienia jego działalności.

W 2004 r. Polacy, reprezentujący kilka instytucji związanych z gospodarką wodną i ochroną środowiska, współpracowali przy projekcie „Odtworzenie systemu transgranicznego zarządzania wodami Zalewu Wiślanego", którego beneficjentami w ramach TACIS CBC MPF byli Rosjanie. Dzięki wspólnym pracom zinwentaryzowano wszystkie wcześniejsze badania nad monitoringiem wód zalewu, ustalono jego przyszły zakres i metodologię oraz dokonano standaryzacji dotychczasowego systemu baz danych.

Monitoringowi wód omawianego akwenu poświęcony był projekt Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, przygotowany we współpracy z Politechniką Warszawską, Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim i Kaliningradzkim Państwowym Uniwersytetem Technicznym, pt. „Monitoring jakości wód Zalewu Wiślanego w oparciu o teledetekcję sanitarną". Celem przedsięwzięcia, realizowanego w latach 2006-2007 z funduszy strukturalnych programu INTERREG IIIA, było zbadanie stanu czystości wód zbiornika oraz identyfikacja źródeł zanieczyszczeń przy użyciu metod teledetekcji satelitarnej, a następnie opracowanie portalu internetowego zawierającego bazy danych dotyczących monitoringu Zalewu Wiślanego i przygotowanie do ich wykorzystania odbiorców po obu stronach granicy (samorządy, służby ochrony środowiska itp.).

Ważny z punktu widzenia ochrony zasobów naturalnych zalewu był projekt „Zagrożenia pasożytami dla węgorza *Anguilla anguilla* w obszarze transgranicznym Zalewu Wiślanego", realizowany w 2005 r. z Funduszu Małych Projektów PHARE przez Pracownię Zoologii Morskiej Wydziału Biologii, Geografii i Oceanologii Uniwersytetu Gdańskiego i Atlant NIRO (Atlantycki Naukowo-Badawczy Instytut Rybołówstwa Morskiego i Oceanografii) z Kaliningradu. Wspólne badania naukowców polskich i rosyjskich pozwoliły na określenie sposobów niwelacji negatywnych oddziaływań pasożytów na węgorze, co powinno przyczynić się do poprawy stanu zasobów tych ryb w Zalewie Wiślanym.

Przy współudziale strony rosyjskiej, reprezentowanej przez pracowników Kaliningradzkiego Państwowego Uniwersytetu im. I. Kanta oraz administracji Bałtyjska, w latach 2005-2006 zespół ekspertów z różnych dyscyplin opracował program „Rewitalizacja Gospodarcza Obszaru Delty Wisły i Zalewu Wiślanego". Celem współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach programu PHARE 2003 projektu było wyznaczenie priorytetowych zadań dających szansę zdynamizowania rozwoju obszaru Żuław, z zachowaniem ochrony systemu wodnego delty Wisły i Zalewu Wiślanego (*Program Rewitalizacji...,* 2006).

Projekty twarde w dziedzinie ochrony środowiska

W relatywnie niewielkim stopniu wykorzystano dotychczas na pograniczu polsko-rosyjskim możliwość wspólnego z partnerem kaliningradzkim ubiegania się o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej tzw. projektów twardych w dziedzinie ochrony środowiska. Skorzystało z niej zaledwie kilka gmin z województwa warmińsko-mazurskiego, które pozyskały środki z programu PHARE CBC Polska-Region Morza Bałtyckie-

go, Funduszu Małych Projektów Infrastrukturalnych na Granicy Wschodniej (SIPF) lub Programu Sąsiedztwa Litwa-Polska-Obwód Kaliningradzki INTERREG NIA/TACIS CBC.

Udział partnerów rosyjskich w realizacji projektów twardych polegał głównie na zapoznawaniu się z procedurami działań związanymi z ich wdrażaniem i nabywaniu doświadczeń niezbędnych do wykorzystania na własnym terenie.

W ramach programu PHARE CBC wykonano modernizację oczyszczalni ścieków we Fromborku (1997-1998), oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w Starych Juchach (1997) oraz systemu ciepłowniczego w Gołdapi (1997) w województwie warmińsko-mazurskim (Kulesza, 2004).

Dzięki dofinansowaniu z funduszu SIPF gmina Kowale Oleckie, we współpracy z rejonem krasnoznamienskim, pozyskała środki na doprowadzenie sieci wodociągowej do miejscowości położonych w Puszczy Boreckiej (Szwałk, Czerwony Dwór, Leśny Zakątek) oraz zakup samochodu śmieciarki, pojemników na śmieci i wdrożenie systemu gospodarowania odpadami stałymi w gminie (projekt „Sprzątamy Mazury Garbate"). Z kolei gmina Olecko w porozumieniu z rejonem gusiewskim uzyskała z tego samego źródła wsparcie finansowe na skanalizowanie wsi Gąski i Ślepie.

INTERREG IIIA/TACIS był również źródłem dofinansowania inwestycji w dorzeczu rzeki Pregoły, zgłoszonej przez gminę Gołdap i współpracujący z nią Gusiew, zakończonej w grudniu 2007 r. Strona polska przeznaczyła środki na budowę kilku kolektorów sanitarnych, przepompowni oraz jednej oczyszczalni ścieków w gminie, natomiast Rosjanie podjęli działania zmierzające do oczyszczenia wód rzek Pisy i Krasnej (po stronie polskiej Błędzianka) oraz odbudowy hydroelektrowni na jednym z tych cieków. Jest to jeden z pierwszych projektów twardych, w których obydwie strony wykorzystały pozyskane środki do wykonania wymiernych działań, a udział Rosjan nie ograniczał się jedynie do obserwowania procedur związanych z jego realizacją.

Zakończenie

Ochrona środowiska jako dziedzina współpracy transgranicznej z Obwodem Kaliningradzkim ma, w porównaniu z innymi dziedzinami (kultura, edukacja, sport), relatywnie najkrótszą tradycję. Podjęta została dopiero w latach 90. XX wieku, a jej intensyfikację - na stale niezadowalającym, szczególnie w zakresie wspólnego wykonywania inwestycji poziomie - obserwuje się po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r.

Zakres podejmowanych działań w stosunku do istniejących zaniedbań z jednej strony i konieczności zachowania cennych przyrodniczo walorów z drugiej, jest niewystarczający i wymaga głębszej współpracy oraz koordynacji działań. W niewielkim stopniu, zwłaszcza dla strony rosyjskiej, korzyści przynoszą też nieliczne, realizowane na omawianym pograniczu projekty unijne, których wspólne wykonywanie jest w zasadzie fikcyjne.

Szczególnie ważnym obiektem przyrodniczym na pograniczu polsko-rosyjskim jest silnie zagrożony eutrofizacją, głównie po stronie kaliningradzkiej, Zalew Wiślany. Porządkowanie systemów wodno-kanalizacyjnych w jego zlewisku przez Polaków przyniosło rezultaty w poprawie jakości wód południowej części zbiornika. Jednak przy funkcjonowaniu półmilionowej aglomeracji Kaliningradu bez sprawnie działającej oczyszczalni ścieków, nie są one w stanie zapobiec ekologicznej i gospodarczej (rybołówstwo, turystyka) degradacji ekosystemu zalewu.

Większą uwagę zwrócić należy na porządkowanie gospodarki ściekowej w zlewniach cieków, zwłaszcza na terenach wiejskich. Współdziałanie powinno dotyczyć szczególnie rzek transgranicznych, np. Łyny (Ławy) - proponowanego wodnego szlaku turystycznego czy Węgorapy, dla których niezbędny jest wspólny monitoring jakości wód.

Pole do przyszłej współpracy stanowią również, zbudowane w czasach Prus Wschodnich, a obecnie rozdzielone granicą państwową, systemy melioracyjne. Ich zły stan techniczny, wynikający z braku konserwacji oraz powiązań z częścią rosyjską, jest przyczyną zalewania obszarów przygranicznych w powiatach bartoszyckim i kętrzyńskim oraz po przeciwnej stronie granicy (*Województwo warmińsko-mazurskie. Plan...,* 2002).

Bardzo słabo wykorzystanymi dotychczas obszarami kooperacji polsko-rosyjskiej, związanymi z ochroną środowiska, są: gospodarka odpadami (w tym transgraniczne przemieszczanie odpadów niebezpiecznych) oraz energetyka ze źródeł niekonwencjonalnych (np. budowa małych hydroelektrowni). Wskazane jest nawiązywanie i pogłębianie kontaktów między instytucjami zajmującymi się przytoczoną wyżej problematyką, wymiana doświadczeń, prowadzenie wspólnych badań, projektowanie oraz realizacja inwestycji.

Literatura

Kulesza E., 2004, *Znaczenie środków pomocowych Unii Europejskiej w rozwoju polsko-rosyjskiej współpracy transgranicznej,* [w:] *Polsko-rosyjska współpraca transgraniczna. Raport,* Wspólnota Kulturowa „Borussia", Olsztyn, s. 40-41.

Palmowski T. (red.), 2007, *Pogranicze polsko-rosyjskie. Problemy współpracy transgranicznej z Obwodem Kaliningradzkim,* Wydawnictwo Bemardinum, Gdynia-Pelplin.

Polsko-rosyjska współpraca transgraniczna. Raport, 2004, Wspólnota Kulturowa „Borussia", Olsztyn.

Program Rewitalizacji Gospodarczej Obszaru Delty Wisły i Zalewu Wiślanego, 2006, Wydawnictwo Triada, Będzin.

Rąkowski G., 2000, *Transgraniczne obszary chronione na wschodnim pograniczu Polski. Zarys koncepcji,* Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa.

Rybicka D., 2004, *Eutrofizacja Zalewu Wiślanego, działania umożliwiające poprawę jego stanu,* [w:] J. Cyberski (red.), *Środowisko polskiej strefy południowego Bałtyku - stan obecny i przewidywane zmiany w przededniu integracji europejskiej,* Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk, s. 85-95.

Województwo warmińsko-mazurskie. Plan zagospodarowania przestrzennego, 2002, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.

www.helcom.fi, Helsinki Commission - ostatnio dostępne: czerwiec 2008.

www.rzgw.gda.pl, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku - ostatnio dostępne: czerwiec 2008.

EIWIRONMENTAL PROTECTION COOPERATION IN NATURALLY VALUABLE AREAS OF POLISH-RUSSIAN BORDERLANDS

Abstract. Peripheral location of borderland between Poland and Russia, due to low level of economic activity and population, contributed to conservation of valuab!e natural amenities. Most valuable areas like Vistula Lagoon and Romincka Forest cut across the border, constituting Transborder Protected Areas. Cooperation in the sphere of environmental protection with the Kaliningrad District includes mainly environmental education and exchange of experiences by members of the local governments. The result is lower number of executed projects and investment concepts than possible. The EU financial support allows developing further, more effective transborder cooperation.

Keywords: transborder cooperation, Kaliningrad District, environmental protection